

IV.ÚS 4686/12 ze dne 6. 11. 2013

Vyloučení soudce podle § 8 zákona o soudních rehabilitacích

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu
Jménem republiky

Ústavní soud České republiky rozhodl v senátu složeném z předsedkyně Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Vladimíra Sládečka mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků ve věci ústavní stížnosti Václava Netuky, právně zastoupeného JUDr. Lubomírem Müllerem, advokátem se sídlem advokátní kanceláře Praha 5, Symfonická 1496/9, směřující proti usnesením Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 14. května 2012, č.j. 1 T 23/88-2268, a Vrchního soudu v Praze ze dne 22. října 2012, č.j. 1 To 58/2012-2281, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 14. května 2012, č.j. 1 T 23/88-2268, došlo k porušení práva stěžovatele na zákonného soudce dle čl. 38 odstavce 1 Listiny základních práv a svobod, a usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 22. října 2012, č.j. 1 To 58/2012-2281, došlo rovněž k porušení práv stěžovatele na spravedlivé soudní řízení dle čl. 6 odstavce 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, práva na soudní ochranu dle čl. 36 odstavci 1 Listiny základních práv a svobod, jakož i práva na rovnost dle čl. 1 odstavce 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Uvedená rozhodnutí se proto zrušují.

Odůvodnění:

I.

Včas podanou ústavní stížností splňující i další náležitosti podání dle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen "zákon o Ústavním soudu"), se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví citovaných rozhodnutí, neboť má za to, že jimi bylo narušeno jeho ústavně zaručené právo na rovnost, zakotvené v čl. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina"), právo na soudní ochranu, zakotvené v čl. 36 odstavci 1 Listiny, právo na zákonného soudce, zakotveného v čl. 38 odstavci 1 Listiny, a právo na spravedlivý soudní proces zakotvené v čl. 6 odstavci 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen "Úmluva").

Citovaným usnesením Krajského soudu v Hradci Králové byl zamítnut návrh stěžovatele na vydání rozhodnutí o jeho účasti na soudní rehabilitaci podle zákona č. 119/1990 Sb. Napadeným usnesením zamítl Vrchní soud v Praze následnou stížnost stěžovatele.

Stěžovatel v ústavní stížnosti nejprve popsal východiska pro jednání, z nichž napadená rozhodnutí vzešla. Stěžovatel byl v roce 1983 vzat do vazby a vyšetřován, nejprve pro náboženskou činnost a následně pro trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (§ 132 odstavec 1 písmeno b) a odst. 4 trestního zákona, v tehdy platném znění). Trestní řízení bylo zakončeno zprošťovacím rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. dubna 1998, č.j. 1 T 23/88-2456. V průběhu řízení, v roce 1988, navrhl okresní prokurátor v Rychnově nad Kněžnou zabránit náboženských předmětů, nalezených při domovních prohlídkách v roce 1983. Usnesením Okresního soudu v Náchodě ze dne 1. března 1989, č.j. Nt 115/88-76, bylo návrhu vyhověno. Stížnosti Krajský soud v Hradci Králové zamítl usnesením ze dne 21. června 1989, sp. zn. 5 To 116/89, a teprve rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 29. května 1990, sp. zn. 5 Tz 10/90, byl návrh prokurátora zamítnut a uvedená rozhodnutí zrušena. S ohledem na uvedená rozhodnutí byla stěžovateli přiznána, na základě usnesení Okresního soudu v Náchodě ze dne 1. září 2010, sp. zn. 0 Nt 1357/2010, účast na rehabilitaci podle § 33 odstavce 2 zákona č. 119/1990 Sb. o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o soudní rehabilitaci").

Obdobně se stěžovatel domáhal účasti na rehabilitaci i ve vztahu k nezákonnému odnětí svobody. Takový návrh citovaným rozhodnutím č.j. 1 T 23/88-2268, Krajský soud v Hradci Králové zamítl s tím, že stěžovatel i jeho dva společníci, byli vzati do vazby pro trestný čin, k němuž se rehabilitace nevztahuje. Stěžovatel podal proti zamítavému rozhodnutí ve své věci stížnost, a to i s odkazem na následné rozhodnutí ve věci svého společníka, v němž Krajský soud v Hradci Králové rozhodl usnesením ze dne 14. května 2012, č.j. 1 T 23/88-2272, o

vyloučení soudce z projednávání věci, a to s ohledem na ustanovení § 8 zákona o soudní rehabilitaci. Vrchní soud stížnost stěžovatele v ústavní stížnosti napadeným usnesením zamítl. Soud přitom uvedl, že příslušný soudce rozhodoval ve věci vztahující se k trestnému činu dle §§ 132 a 120 trestního zákona a nikoliv dle § 178 trestního zákona, na nějž se rehabilitace vztahují, přičemž nerozhodoval v době před 17. listopadem 1989 a ve věci vynesl zprošťující rozsudek. Vrchní soud v Praze rovněž konstatoval, že k trestnému činu dle § 178 trestního zákona byla stěžovateli přiznána účast na rehabilitaci citovaným usnesením Okresního soudu v Náchodě ze dne 1. září 2010, a pro další rozhodování tak vznikla překážka rei iudicate.

Stěžovatel je nadále přesvědčen, že ustanovení § 8 zákona o soudních rehabilitacích vylučuje soudce, který se účastnil na původním řízení, a to bez ohledu kdy a jak bylo toto řízení ukončeno. Navíc v téže věci, ve vztahu k jednomu ze společníků, byl též soudce vyloučen, a proto je stěžovatel přesvědčen, že vyloučen by měl být i v jeho věci. V opačném postupu spatřuje stěžovatel porušení práva na rovnost a s ohledem na rozpor v přístupu i v právu na zákonného soudce.

Dále stěžovatel namítá, že v jeho věci nedošlo ke vzniku překážky rei iudicate, neboť rehabilitační řízení dle § 33 odstavce 2 zákona o soudních rehabilitacích se týká "osob nezákonně zbavených osobní svobody nebo majetku". Rozhodnutím Okresního soudu v Náchodě ze dne 1. září 2010 bylo přitom rozhodnuto o účasti na rehabilitaci ve vztahu k zabavenému majetku a nikoliv o zbavení osobní svobody. Toto rozdělení koresponduje i s příslušností jednotlivých soudů, neboť okresní soud rozhodoval o tom, o čem rozhodoval v původním řízení, tedy o majetku (návrh na zabránění věci), o zbavení osobní svobody však rozhodoval Krajský soud v Hradci Králové. Tvzení o neexistující překážce zasahuje do práva stěžovatele na soudní ochranu, respektive na spravedlivý soudní proces.

K dané problematice stěžovatel odkázal na relevantní judikaturu Ústavního soudu, a to nálezy ze dne 12. března 2001, sp. zn. II. ÚS 187/2000; ze dne 2. června 2005, sp. zn. I. ÚS 605/03; ze dne 1. prosince 2005, sp. zn. II. ÚS 290/05; ze dne 28. června 2007, sp. zn. I. ÚS 712/05; ze dne 26. října 2007, sp. zn. I. ÚS 2366/07; ze dne 26. listopadu 2012, sp. zn. I. ÚS 2056/12, a ze dne 27. července 2012, sp. zn. IV. ÚS 2853/12.

K ústavní stížnosti se za účastníka řízení, Krajský soud v Hradci Králové, vyjádřil předseda senátu 1 T s tím, že nemá, co by k věci uvedl nad rámec rozhodnutí a odkázal na protokol o jednání a na napadené usnesení. Rovněž předseda senátu 1 To Vrchního soudu v Praze se k věci vyjádřil a to odkazem na odůvodnění napadeného rozhodnutí.

S ohledem na skutečnost, že vyjádření účastníků nepřinesla novou argumentaci, Ústavní soud je stěžovateli k případné replice nezasílal.

Ústavní soud rozhodoval v souladu s ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu bez nařízení ústního jednání, neboť od tohoto jednání nebylo lze očekávat další objasnění věci a Ústavní soud neprováděl dokazování.

II.

Ústavní soud předesílá, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy ČR). Není součástí soustavy obecných soudů, není jim soudem nadřízeným a nepřisluší mu do jejich pravomoci zasahovat, pokud postupují v souladu s principy hlavy páté Listiny. Úkolem Ústavního soudu není zabývat se porušením běžných práv fyzických nebo právnických osob, chráněných "běžnými" zákony, pokud takové porušení neznamená zároveň porušení ústavně zaručeného práva nebo svobody. Postup v soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu a výklad jiných než ústavních předpisů a jejich aplikace při řešení konkrétních předpisů, jsou záležitostmi obecných soudů (srovnej usnesení, sp. zn. II ÚS 81/95 (publ. in: U 22/6 SbNU 575).

Ústavní soud neposuzuje zákonnost vydaných rozhodnutí (pokud jimi není porušeno ústavně zaručené právo), neboť taková činnost přísluší právě obecným soudům, pod jejichž ochranou jsou, podle čl. 4 Ústavy České republiky rovněž základní práva a svobody. Z ustálené a obecně dostupné judikatury

Ústavního soudu je patrné, za jakých podmínek a okolností je Ústavní soud oprávněn zasáhnout do jurisdikční činnosti obecných soudů, případně jak se jeho pravomoc projevuje ve vztahu k důkaznímu řízení, které proběhlo před těmito soudy.

III.

Ústavní soud si k věci vyžádal spis Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 1 T 23/88. Po seznámení se s jeho obsahem dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud především poukazuje na formální chybu ve vedení spisu, označení čísel listů je nesprávné; zčásti duplicitní. Na č.l. 2268 se tak nachází průvodní lístek předkládací zprávy stížnosti krajského prokurátora Nejvyššímu soudu ze dne 21. prosince 1992, a na stejně očíslovaném listu i v ústavní stížnosti napadené usnesení Krajského soudu v Hradci Králové. Chyba vznikla nesprávným zápisem čísla. Po listu č. 2553 následuje č. 2253 a následná souvislá postupná řada uvádí č.l. o 300 nižší. Pro přehlednost jsou proto i v tomto rozhodnutí uváděna čísla listů tak, jak jsou k dnešnímu dni uvedena v předloženém spisu Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 1 T 23/88.

Z obsahu předloženého spisu Ústavní soud zjistil, dne 10. června 2010 byly Krajskému soudu v Hradci Králové předloženy návrhy na vyslovení soudní rehabilitace, které podal shora označený právní zástupce stěžovatele a to jak za stěžovatele (sp. zn. Ntr 2/2010), tak i za další osobu (sp. zn. Ntr 3/2010).

Řízení o těchto návrzích bylo následně vedeno pod sp. zn. 1 T 23/88, tedy pod původní spisovou značkou, týkající se celkem tří obviněných, a později zproštěných osob, tedy stěžovatele a jeho dvou společníků. Ve věci proběhla veřejná zasedání dne 20. prosince 2011 (protokoly na č.l. 2536 -2541 ve věci stěžovatele a na č.l. 2541-2544 ve věci společníka), a dne 14. května 2012 (protokoly na č.l. 2254-2259 ve věci stěžovatele a na č.l. 2261-2266 ve věci společníka). Ve věci stěžovatele bylo v rámci posledního veřejného zasedání vydáno citované usnesení Krajského soudu v Hradci Králové o zamítnutí návrhu na vydání rozhodnutí o účasti na rehabilitaci (č.j. 1 T 23/88-2268); ve věci společníka stěžovatele bylo, na základě návrhu předloženém v řízení obhájcem, vydáno usnesení o vyloučení soudce (č.j. 1 T 23/88-2272). Stěžovatel ve své věci podal proti rozhodnutí krajského soudu stížnost (č.l. 2274) v níž namítl, že ve věci rozhodl soudce, jehož účast vylučuje ustanovení § 8 zákona o soudních rehabilitacích, i s odkazem na následné usnesení ve věci společníka stěžovatele. Napadeným usnesením Vrchní soud v Praze zamítl stížnost stěžovatele s odůvodněním, že návrh na soudní rehabilitaci stěžovatel učinil ve vztahu k trestnému činu maření dozoru státu nad církvemi a náboženskými společnostmi podle § 178 trestního zákona; přičemž soudce rozhodoval ve věci majetkové trestné činnosti dle §§ 132 odstavce 1 a 120 odstavce 1 trestního zákona; a to až po 17. listopadu 1989.

Zákon o soudních rehabilitacích v § 8 uvádí: "Na vyloučení orgánů činných v trestním řízení se užije nyní platných předpisů. Z vykonávání úkonů podle tohoto zákona je dále vyloučen soudce, který se účastnil rozhodování v původním řízení...". Příslušné platné předpisy představuje Hlava druhá Oddíl třetí trestního řádu, Vyloučení orgánů činných v trestním řízení, zde § 31 odstavec 1 uvádí: "O vyloučení... rozhodne orgán, kterého se tyto důvody týkají, a to i bez návrhu."

Za jinak nezměněných podmínek v jednom případě krajský soud rozhodl o vyloučení soudce s ohledem na zákonnou úpravu, a to v důsledku návrhu obhájce společníka stěžovatele, v řízení těsně předcházejícímu, při absenci obdobného návrhu, se však soud touto otázkou vůbec nezabýval. Stížnostní soud pak v tomto rozdílném přístupu neshledal důvod pro kasaci napadeného rozhodnutí.

Jakkoliv stěžovatel ve své ústavní stížnosti namítl zkrácení ve svých základních právech ve dvou okolnostech případu, a to v důvodnosti deklarace jeho účasti na soudní rehabilitaci, a současně v porušení práva na zákonného soudce, má senát Ústavního soudu za to, že ke zrušení napadených rozhodnutí postačí samostatně druhý důvod, a to nevyločení soudce. Jak je z protokolů z jednání Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 14. května 2012 patrné, při stejných okolnostech, společného trestního stíhání a řízení stěžovatele i jeho společníka, rozhodl krajský soud o vyloučení soudce pouze v jedné věci, když řízení ve druhé již předtím ukončil. Soudce byl vyloučen na základě návrhu obhájce, zákon však nevyžaduje k vyloučení soudce předložený návrh, je věcí soudu samotného, respektive soudce, aby zajistil zákonnost svého postupu. Soudce krajského soudu tedy zjevně přehlédl ustanovení zákona, které jej z projednání věci vylučovalo. Vrchní soud v Praze pak tím, že nezohlednil toto přehlédnutí, pochybil a zkrátil tak stěžovatel v jeho zaručených právech.

Existuje-li zákonný důvod pro vyloučení soudce, definovaný speciální právní úpravou, v tomto případě zákonem o soudní rehabilitaci, který je obecnou právní úpravou (trestním řádem), aplikovatelný i bez návrhu účastníka, není možno takové ustanovení přejít, aniž by tím současně nedošlo k porušení práva na zákonného soudce. Pokud krajský soud teprve po ukončení řízení ve věci stěžovatele zjistil, že existuje důvod k vyloučení soudce, a to na základě dalšího řízení v téže věci, ovšem ve vztahu ke společníkovi stěžovatele, byl postup vrchního soudu v řízení o stížnosti stěžovatele, v níž byla tato okolnost zmíněna, zásahem nejen do práva na zákonného soudce, ale i do práva na rovnost a do práva na spravedlivé soudní řízení a na ochranu práv nezávislým a nestranným soudem.

Poté, co Krajský soud v Hradci Králové rozhodne o vyloučení soudce, bude na místě zabývat se otázkou, zda stěžovatel je účasten na rehabilitaci či nikoliv. Ačkoliv v tomto řízení Ústavní soud nechal tuto otázku bez

přezkumu, bude na krajském soudu, aby zohlednil i relevantní judikaturu Ústavního soudu, na kterou stěžovatel v ústavní stížnosti poukázal.

IV.

V projednávané věci tedy čtvrtý senát Ústavního soudu shledal stěžovatelem tvrzená pochybení soudů, a porušení práva na spravedlivé soudní řízení zakotvené v čl. 6 odstavce 1 Úmluvy a práva na soudní ochranu dle čl. 36 odstavci 1 Listiny, jakož i práva na rovnost a na zákonného soudce dle čl. 1 odstavce 1 a čl. 38 odstavce 1 Listiny. Proto rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 14. května 2012, č.j. 1 T 23/88-2268, i Vrchního soudu v Praze ze dne 22. října 2012, č.j. 1 To 58/2012-2281, zrušil podle ustanovení § 82 odstavce 1 a 3 písmene a) zákona o Ústavním soudu, přičemž tak učinil, jak již výše uvedeno v souladu s § 44 zákona o Ústavním soudu bez ústního jednání.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 6. listopadu 2013

Michaela Židlická v.r.
předsedkyně IV. senátu Ústavního soudu